

הובייהבדירות של עקרת בית ירושלמית *

המוסר האבוד של אנדרה ז'יד * ויהי בישראל קשת

מקור

זיוף

"כאותם הימים התחילו הרבה אנשים ריקים וקליידעת לעסוק בספרות, והרבה כאב לי מאוד. אולי הוא שגרם לתפי כוכב שהסתבכתי בה. מה לי ולספרות, הלא אשה ערירית אני, עוד מעט פנסיו נרית... אלא שאני הולכת הרבה להר צאות, ויש בירושלים הרבה הרצאות, כל זאת מפני שאני אוהבת את הספרות, ולא בדרך פנטימנטאלית, כמו שהוכנסים אר הביים אותה, מפני שאני מן הקפדנים ולא מן הרגשנים... כך כותבת 'עין למית הר-אבן' בקובץ סיפוריה. כמו מתי עלמות מדיקנה החובבני, העולה מבין השורות שאותן כתבה במו ידיה. גב' הריאבן היא הוכחה ניצחת, שכל מה שלא עושה הכישרון עושה הזמן. היא ממחברות 'דור הפלמ"ח' (המייצגת הי נשית של ספרות דור זה (תחת שם בתור ליה שולמית ריפתין), פירסמה בימים אלה קובץ סיפורים בשם בדידות, ש הנחתו העיקרית היא, ספרות היא דבר מכובד מכדי שתסוקנה בו עקרונות-משועממות.

בדומה לבעליימורות אחרים בעולם הספרות, חיפשה הגב' הריאבן בספר אימרות כלשהו אימרה שתהלוך לכותרת סיפוריה, ואכן היא מצאה משהו של מונטפליין. המסר העיקרי של סיפוריה הוא זה שאותו קלטה מן הספרות הפמיניסטית, ועכשיו היא פולטת אותו במי מונה של קרן תל-אביב לספרות ולאמנות. את כישלונה הספרותי ממחישה הגב' הריאבן (ריפתין) בסיפורה אהבה בטלפון.

שולמית הריאבן (ריפתין) מיגל הפוד בשערה-גיאת

שהוא בבחינת חיקוי סיפורו הנודע של ג'ר. סאלינג'ר. אלא שבעוד שבמקור קולח המלל הסלפוני, הרי שבזיוף הירוד שלמי של הגב' הריאבן נעצר השטף בי עזריות מילוליות, שניתן לכנותן אנטי דיאלוג.

מכל הרפרטואר הפמיניסטי אותו קראה הגב' הריאבן, ושאותו השקיעה בבדידותה, זכתה להשמיט את מעלתו העיקרית: הכנות והיושר והפתחות של האשה בי מחצית השנייה של המאה ה-20. היא מתפתלת בעויתות של נוסח וסיגנון, כדי

* שולמית הריאבן — בדידות; הוי צאת עם עובד וקרן תל-אביב לספרות ולאמנות; סיפורים; 138 עמודים (כריכה רכה).

לצקת קתוני קיפאון זיוף על נשיותה, מסיבות השמורות עימה, הנשים הבר דדות של הגב' הריאבן אינן רק בר דדות — הן שטוחות, חד-מימדיות. המחברת מסתירה את נשיותה, עד כדי כך שבסיפור כיסאות-הקש שלי מתגלה גם האבא-הספרותי התורן של הגב' הרי אבן, כוונתי לסיגנון עמום עוז, הניתו כמעט מכל שורה ומישפט, בגלישה לעבר הסינתטיות, משוללת העומק הספרותי ה בסיסי.

הסיפור שעתיים על הכביש הוא המר חשה לעמוס-עוויות החבויה בין השורות: "בין לאטרון לבין שער-הגיא נכנסת עדה, כלי אתראה, לתוך הפחד... אותה עדה נתקלת בבן של יודיה שלה המשרת בר צבא, עידו, ושניהם מקיימים מה שמכר גה מיגל הפוד, אותו מתארת הגב' הרי אבן (ריפתין) בנוסח המזויף: "עידו מניח נשקו בהישגידו, ונפנה אליה. אבל כל זה פתאומי מאוד, חושבת עדה. עדה כורעת והוא כורע עלי-ידה. עכשיו מגע הסלע החם תחת נכה. מעבר לכתפו, גבוה רסת, של לילה בהר, כאילו כל החיים כולם אינם מתנהלים אלא על פס דק, רדוד, צר, גשר שרק עליו אפשר לחיות; תרד ממנו כדי פסיקה, לא תי זהר וכבר גורשת אל העפר המת...".

עדה, גיבורה ובת-גילה של המחברת, נכשלת בניסונה להסביר רגשותיה של אשה כבת חמישים הנושטת את בעלה והולכת אל המיפגש עם החייל הצעיר, כישלונה זה מצטרף לשאר זיופיה הספ רותיים, המאכלסים עמודים לרוב בקובץ צנום זה.

בדידות של הריאבן (ריפתין) הוא קר בן של ימרות עשוי על חשבון משלם המיסים. קובץ שאין בו לא בשורה ולא תיקוה ולא נוסח חדש או מרענן, למעט גלריה של בנאליזמים, שהקורא הישראלי הממוצע זכה כבר לקרוא כמותה בתר גום לעברית. חבל שכספי קרן תל-אביב לספרות ולאמנות אינם מושקעים ביצי רות של סופרים צעירים, מתחת לגיל שלושים, שהם בעלי סיכוי. תחת זאת הם מתבזבזים על זיופים.

הרגום

נירוץ

אנדרה ז'יד הוא מייצג נאמן של הספרות הצרפתית, באחת ממגמותיה ה עיקריות, עד למילחמת-העולם השנייה. רק בשנים האחרונות החל, מסיבות לא ברורות (שחלקן נעוץ מן הסתם בקי דומה של המתירנות הישראלית ובשיח רור ממוסכמות לא-ענייניות), בתרגום יצירותיו החשובות של ז'יד לעברית. יצי רה ראשונה היתה מזויף המטבעות, בתר גומו המעולה של יהושע קניז, רומאן המייצג את חסרונותיו ומעלותיו של ז'יד כסופר, הכותן את השכלתנות שלו, הני תוח העצמי, שיחזור החוויות, ויחסיו ה מורכבים עם העולם החברה הסובבים אותו. תרגום מעולה נוסף שהביא קנז היה, שיבת הבן האובד / פילוקטסט, כאשר הראשון מבטא את מישפטו המפורסם של ז'יד, "מישפחות, איני יכול לשאת אתכן", אותו פיתח ז'יד לדיאלוגים בין הבן האובד לבני מישפחתו, בהם הוא שי לב ניסוחים אוונגליניים. בימים אלה ראה אור בתרגום לעברית אחד מהנדעים שבספרי ז'יד חסר המוסר, ספר שבמרכזו מצוייה דמות, השבה וחור

* אנדרה ז'יד — חסר המוסר; הוצאת מטדה; 139 עמודים (כריכה רכה).

זרת אצל ז'יד, דמות רבת הזיות, שבמר כו הזיותיה תענוגות הגוף והיצר, הי מבקשת להימלט מכל המיסגרות והסיגים שהחברה לכדה בהם את המוסר. ז'יד הוא הגיבור הסמוי של מרבית יצירותיו, לבטיו המוסריים הם לבטי גר בורי יצירותיו, ואם לצטט דברים שכתב עליו ז'אן פול סארטר, הרי, "מצויים בו האיוון של החוק הפרוטסטנטי והנון-קוני פורמיזם של ההומוסכפואל, האינדיבידו אליזם היהיר של הבורגני העשיר ושעם פוריטאני התובע איפוק חברתי, יובש מסויים, קושי שבקומניקציה, הומאניזם שמקורותיו נוצריים והושגות עוה שי

אנדרה ז'יד הנון-קונפורמיזם של ההומוסכפואל

אריר-הפצה בתום; שמירת-הכללים מאר חדת בו עם החיפוש אחר הסגנונמאניות... חסר המוסר הוא ספר שעמשה ריקמתו הספרותית נעשתה בהשראת פגישתו של ז'יד עם אוסקר ויילד, הגולה בפאריס, ובהשפעה עמוקה של איה-המוסר הניטשיאי גי, כפי שהוא הבינו. ואכן, אותה "תר בות" גרמנית הטביעה חותמה על יצי רתו של ז'יד. ז'יד מטפה בין השורות את הנשיות ההומוסכפואליות הברורות שלו, והן מחלחלות במרחקים מהוגנים מבלי לסכן יתר על המידה את עורו. ובכל זאת הפכה יצירה זו בראשית המאה (1902) לסנסציה. אלא שלקורא בן-זמננו קשה לראות את אותם "חטאים" שז'יד צעק אותם בראשית המאה, מפני שהם נראים כ"סטיות זעירות" שאין בכוחן להניד גם רבע גבה, בעינו של שומר-המוסר החמור ביותר בימינו.

אין ספק שז'יד הוא בבחינת סמל, הי מעלה קטורת של שובר מסורות. את מסתו ז'יד החי פותח סארטר במילים: "השבו אותו למקורש ולמריף רחל-לבי נה. הוא מת והם מגלים עד כמה נשאר חי קולות של מכופה וזינה נקמנית בי נאומי-הלוויה המושמעים מתוך השבונות נחשנים. הם מראים, שהוא גורם אי-נו חות ויוסף לגרם אי-נחות עוד זמן רב. הוא הצליח לקומם נגדו אחדות של אני שיריאקציה משמאל ומימין, ומסתלים אנו לדמות היטב את עליצותם של כמה חנוטים זקנים בקוראם; תודה לך, אלו הים, כיוון שאנו מוסיפים לחיות, הרי זה הוא שגנה. די לקראת כ, לומאניטה — זה עתה נסתלקה מן העולם גוויה — כדי לתפוש מה רב השקל השפעתו של כן השמונים-וארבע שבמעט ולא כתב עוד, על אמנות הכתיבה של ימינו...".

אין ספק בכך שז'יד הוא תופעה שחייחה במישור שבין הסוציולוגיה של הספרות

לשינוי אמות-המידה של המוסר בתקור פתנו. יש בתרגום עבודותיו לעברית מעין הצגת תכלית האמרת, כמה שהעולם היה צבוע בראשית המאה, והביא סופרים להפוך את הניון לדגלם, כפי שעשה ז'יד. תרומתם של אלה היתה בכך, שהיום נר תרנו עם דגלים טובים יותר ומשחררים ממועקות, כמועתו ההומוסכפואלית של ז'יד.

זיכרונות

ריענון

לפני כמה שנים, עת זכה ישורון קשת בפרס ביאליק, ביקש ממני יצחק בן-נר לראיין את הסופר הישיש בביתו, עבור התוכנית מקום טוב באמצע בגלי צה"ל. קשת התגורר באחד הבתים המוארכים בשיכון גיבעת בית-הכרם, ירושלים, בי דירה גדושה ספרים. איני יודע למה ומדוע, אבל שום ניצוץ לא הביק בינינו, והיה דבר מה מייגע ודוהה בהקלטת הדברים עם הסופר הקשיש.

לפני כשבוע קיבלתי את ספר זכרו-ותיו קדמה וימה * ומקלחת של צוננים היכחה בי. ציפיתי לעוד ספר זכרונות מייגע, ומצאתי אוצר בלום של זכרונות אישיים בעלי נימה נוקפפורמיסטית, מפ תיעים לגבי איש דור המידבר של ספ רותנו.

קדמה וימה מביא תמונת-נפש ותמונת מצב של איש צעיר המחפש את עצמו ואת עולמו בארץ-ישראל של סוף שיל-טון התורכים, ובאירופה שאחרי מילחמת העולם הראשונה. כל זאת תוך חישוב עצמי מרענן ומדחיים, ותוך הצגת עולם בעל דקויות תרבותיות מפתיעות. לא נפי קד בספר זה מיון קפדני של שמות, מראי-מקום, עובדות, גירסות מחדשות ושאר קווים מאוונים ומאונכים, שהינם ספרות המגלמת בתוכה חוויה של עולם ומלואו, והבחנות דקיקות כמו: "כירד שלים היה הבית מיקלט להסתגר בו מפני הרחוב, ולא המשכו של הרחוב כמו כי תל-אביב...".

בירושלים של שנת תרע"ב מתאר קשת את פגישתו עם ש"י עגנון: "על-סמך דברום שלושין אמר בשבחי לשוי עב-נון הצעיר, שדר אז בירושלים, הפיע יום אחד בחדרי הרל שבשכונת-אחווה בעל, עגנות וביקש לקרוא שיר שלו, ואני מה מאוד בושתי על המעט שהרע שכמחברתי...".

ישורון קשת הוא יליד ובודד בדורו, המתייחס בזכרונותיו להיבטים ואיכות-נים מוסיקאליים, כמו התיאר: "פעם אחת עליתי לסורי-מלכא מששמעתי על אודות מקהלת הנזירות במנזר הרופי שם. למשמע הזימרה הנפלאה, שלומת הרגש הרליגיוזי, בנוסח דליטורני הפראנסולפי (שנתגלגלו בו בוודאי יסודות ביזאנטיים מורחיים), ככה כי לבי משימחה על המפתיע שבשלמות ומתנת הירפי החי לף (ומה חולף יותר מהר מקולות השי רה...?) ספורני שאין בכוחן של מילים למסור את מהותה של אפוציה מוסיקא לית זו, ראשונה ואחרונה לי מסוגה, שזכיתי לה בחיפה-הדעת...".

קשת מרבה לתאר בזכרונותיו מגעים שלו עם נשים, מגעים של גיל ההתבג רות, על כל הכרוך בכך: "לילה אחד, כשבתי עם נינה על הגג השמחה של בית מגוריה ברחוב השחר, התודרתי באוזי ניה, כמעט ברמקות, כמורה על חסא מכיש, שיחסי אליה שוב אינו כה טהור

* ישורון קשת — קדמה וימה; הוצאת עמי-עובד; 296 עמודים (כריכה רכה).